דנה הגמרא, בִּשְׁלָמָא לְרָבָא שהעמיד את הרישא של משנתינו שאפילו כשלא פירש כמה שנים, צריכה להניק שתי שנים דווקא, הָרִישָׁא שנאמר בה שאם מת הבן בתוך שתי שנים הרי זה גט, מדברת בְּדְלָא פָּרֵישׁ – שלא פירש זמן ההנקה, ומכיון שהניקתו כל צורכו וקיימה התנאי הרי זה גט. וְהַסֵּיפָא שנאמר בה שאם מת הבן בתוך שתי שנים אינו גט, מדברת בִּדְפָרֵישׁ הבעל ואמר על מנת שתניקי את בני שתי שנים, אף שלא היה צריך לפרש, ובהכרח ברצה דווקא שתי שנים ובפחות מזה לא נתקיים התנאי. אֶלָּא לְרַב אַשֵּׁי הסובר שמשמעות תנאו ברישא שתניק יום אחד, ובהכרח מדובר שמת הבן קודם שהניקה כלל, ולא קיימה תנאה, אם כן מַאי שְׁנָא רֵישָׁא שאם מת הבן הגט חל, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא אם מת הבן הגט אינו חל. הלא בשניהם מדובר שלא קיימה תנאה. אומרת הגמרא, אכן קַשְׁיָא שיטת רב אשי.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים נוספת בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שָׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים, וְעַל מְנָת שָׁתֵּנִיקִי אֶת בְּנִי שְׁתֵּי שָׁנִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִי, חֲרֵי זֶה גֵּט, לְפִי שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ תנאי כפול כתנאי בני גד ובני ראובן, כלומר 'אִם תְּשַׁמְּשִׁי יהיה גט ואם לֹא תְּשַׁמְּשִׁי לא יהא גט', או 'אִם תֵּנִיקִי יהיה גט וְאִם לֹא תֵּנִיקִי לא יהיה גט'. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אף שלא כפל תנאו חל התנאי, ולכך אם שימשה והניקה נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִי וְחֲרֵי זֶה גֵּט, וְאִם לָאו אֵינוֹ גֵּט. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין לְךָ תְּנַאי בַּכְּתוּבִים שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל.

הגמרא מבארת את דברי רבן שמעון בן גמליאל: אֵיכָא דְּאָמְרִי, לְרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר לֵיהּ – יש אומרים שרבן שמעון בן גמליאל אמר כן לרבי מאיר לדחות את דבריו ולהוכיח שלא צריך תנאי כפול. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי, לְרַבָּנָן קָאָמַר לְהוּ – ויש אומרים שאמר כן לחכמים לדחות את דבריהם ולהוכיח שצריך לכפול את התנאי. אֵיכָא דְּאָמְרִי לְרַבִּי מֵאִיר קָאָמַר לֵיהּ, וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ – וכך אמר לו, אין לנו ללמוד מ'בני גד ובני ראובן' שצריך תנאי כפול, כיון שאֵין לְךָ תְּנַאי שנכתב בַּכְּתוּבִים [–בפסוקים] שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל, ובהברכה מקומות בתורה נאמר תנאי כפול, ואם כן הָווּ לְהוּ 'שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִין בְּאֶחָד' – שני פסוקים שנאמרה בהם אותה הלכה, 'וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִין בְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין' – אין למדים מהם למקומות אחרים, בכל מקום לא צריך תנאי כפול. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי לְרַבָּנָן קָאָמַר לְהוּ, וְהָכִי קָאָמַר לְהוּ, 'אֵין לְךָ תְּנַאי בַּכְּתוּבִים שֶׁאֵינוֹ כָּפוּל' ובכל מקום נשנה לצורך אותו ענין שנאמר בו, וכיון שנצרך ללמד בעניינו אין זה בכלל הדין ש'שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים', וְעל כן גַּמְרִינַן מִינַּייהוּ – למדים מהם למקומות אחרים שצריך בכל מקום תנאי כפול וכדעת רבי מאיר.

שנינו בברייתא לעיל שנחלקו רבי מאיר וחכמים אם צריך תנאי כפול. מקשה הגמרא וּרְמִינְהוּ, חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים, או עַל מְנָת שֶׁתֵּנִיקִי אֶת בְּנִי שְׁתֵּי שָׁנִים, אם מֵת הָאָב אוֹ מֵת הַבֵּן אֵינוֹ גֵּט. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִי, שהרי מת, חֲרֵי זֶה גֵּט, משום שיכולה היא שֶׁתֹּאמַר לוֹ, הריני מזומנת לקיים התנאי, תֵּן לִי אֵבְיךָ וַאֲשַׁמְּשֶׁנּוּ, תֵּן לִי בִּנְךָ וַאֲנִיקֶנּוּ. אם כן קַשְׁיָא דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר – קשה מדברי רבי מאיר שבברייתא זו על דבריו בברייתא שהובאה לעיל, שלעיל מצריך רבי מאיר שיהיה התנאי כפול, ואם אינו כפול אינו תנאי, ואילו בברייתא זו לא מוזכר שכפל התנאי, ובכל אופן התנאי קיים ואם לא שימשה והניקה בטל הגט. וכן קַשְׁיָא דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן, שהרי נתבאר לעיל שלדעת חכמים אם מת האב או הבן קודם השימוש והניקה, לא נתקיים התנאי והגט בטל. ואילו כאן סוברים חכמים שיכולה היא שתאמר תן לי אביך ואשמשנו, והגט קיים.

מיישבת הגמרא, דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר לֹא קַשְׁיָא, משום שהָתָם – בברייתא שהובאה לעיל מדובר בְּדְלָא פָּלֵיגִי לְהָנְאִיהּ, ולכן התנאי בטל והגט קיים. והָכָא – בברייתא זו מדובר בְּדְפָלֵיגִי לְהָנְאִיהּ, ולכן התנאי קיים. וְכן רַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן לֹא קַשְׁיָא, משום שמָאן חֲכָמִים דְּהָכָא – מי אלו חכמים הסוברים כאן שיכולה האשה לומר 'תן לי אביך ואשמשנו תן לי בנך ואניקנו', רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא, דְּאָמַר לעיל (עה:) במשנה, 'כָּל עֲבָדָה שֶׁאֵינָהּ הֵימֶנָּה חֲרֵי זֶה גֵּט', וכיון שכאן לא היא גורמת את העבדה שהרי מת האב או הבן, נחשב הדבר כאילו התקיים התנאי והגט כשר.

תָּנוּ רַבָּנָן, אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, כאשר אמסור לך את הגט, לא אמסרנו אלא בתנאי זה ש'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת אַבָּא שְׁתֵּי שָׁנִים', ולא מסר לה הגט בפניהם, וְאחר כך חָזַר הבעל וְאָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אחרים 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז' ומסר לה את הגט, לֹא בֵּיטֵּל דִּבְרֵי התנאי הָאַחֲרוֹן שהתנה לקבל מאתים זוז, אֶת התנאי הָרִאשׁוֹן שתשמש את אבא, כיון שאם רצה לבטל היה לו לבטל בפני העדים הראשונים. וכן לא הוסיף על התנאי הראשון, שהרי לא אמר בדבריו שרוצה להוסיף. ולכך אם רָצְתָה מְשַׁמַּשְׁתּוֹ, ואם רָצְתָה נוֹתֶנֶת לוֹ מָאתַיִם זוּז. שכך כוונתו בשתי התנאים, שתקיים אחד מהם. אֲבָל אם אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז', וְחָזַר וְאָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אחרים 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת זוּז', בֵּיטֵּל דִּבְרֵי התנאי הָאַחֲרוֹן אֶת התנאי הָרִאשׁוֹן, וצריכה ליתן שלוש מאות כדי לקיים התנאי. ומוסיפה הברייתא, וְשתי כיתות העדים שבפניהם התנה את התנאים האלו, אֵין אֶחָד מִן העדים הָרִאשׁוֹנִים וְאֶחָד מִן העדים הָאַחֲרוֹנִים מְצַטְרְפִין יחד להעיד שהיה תנאי בגט זה, אלא כל זמן שלא באו שני עדים מאותה כת להעיד על תנאי בגט, דנים את הגט על פי עדי החתימה שבו בלא תנאי.

מבררת הגמרא, אַהֲנֵיָא – על איזה מקרה נאמרה הלכה זו שאינם מצטרפים להעיד, אִילֵימָא אַסֵּיפָא שהתנה שתתן לו מאתים וחזר והתנה שתתן לו שלוש מאות, חֲרֵי התנאי הראשון בָּטֵל וודאי שאין עד שהעיד על תנאי זה מצטרף להעיד. אֶלָּא על כרחך שהלכה זו נאמרה אַרֵישָׁא – שהתנה שתשמש את אבא וחזר והתנה שתתן לו מאתים זוז, וכוונת דבריו שתקיים אחד מתוך שני התנאים שהתנה, ועל כך אומרים שאין עד מהכת הראשונה מצטרף להעיד עם עד מהכת השניה על התנאים הללו. שואלת הגמרא, פְּשִׁיטָא שאינם יכולים להעיד יחד, שהרי כל אחד מהם מעיד על תנאי אחר, ואם שייך שיצטרפו ביניהם כאשר עדויותיהם שונות. מבארת הגמרא, מַהוּ דְּתֵימָא – היינו אומרים שכיון שכָּל עדותם אחת היא לְקִיּוּמָא תְּנַאי – לומר שיש בגט זה תנאי, יהיו מְצַטְרְפִין לשם כך, קָא מַשְׁמַע לָן שאין מצטרפים.

משנה

אמר לאשתו 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם', וְהָיָה הוֹלֵךְ מִיהוּדָה לַגָּלִיל, אם הִגִּיעַ לְאַנְטִיפְרַס שהיא בתחילת הגליל וְלא נשתהה שם אלא חָזַר מיד לביתו, בָּטֵל תְּנַאוֹ ואינו גט, ושוב אין הגט כשר לגרש בו. ואפילו ילך אחר כך שוב לגליל, וישתהה שם יותר משלושים יום אינה מגורשת כיון שהגט נעשה על התנאי הראשון, והרי בפעם הראשונה חזר לביתו מן הגליל קודם שלושים יום. אולם אם לא הגיע אפילו לאנטיפרס שהיא תחילת הגליל ושב לביתו, ואחר כך הלך שוב לגליל ולא חזר בתוך שלושים יום הרי נתקיים התנאי והגט גט, לפי שהליכה זו היא קיום התנאי הראשון. וכן אם אמר, 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם', וְהָיָה הוֹלֵךְ מִגָּלִיל לִיהוּדָה וְהִגִּיעַ לְכַפַּר עוֹתְנַאי שהוא בתחילת יהודה לאלו הבאים מן הגליל, וְחָזַר מיד לגליל, בָּטֵל תְּנַאוֹ. וכן אם אמר 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם' וְהָיָה הוֹלֵךְ לְמַדִינַת הַיָּם וְהִגִּיעַ לְעַכּוֹ שהיא תחילת חוץ לארץ, וְחָזַר, בָּטֵל תְּנַאוֹ. ואם אמר 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ כָּל זְמַן שֶׁאשתהה וְאֶעֱבוֹר מִכָּנֶגֶד פָּנֶיךָ שְׁלֹשִׁים יוֹם', אף אם הָיָה הוֹלֵךְ וּבָא הוֹלֵךְ וּבָא כנגד פניה, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחֵד עִמָּהּ, נחשב כאילו קיים התנאי וְחֲרֵי זֶה גֵּט.

גמרא

בתחילה סברה הגמרא שכוונת המשנה שהתנה את גיטו בכך שילך לגליל ולא יחזור עד שלושים יום, וכשהלך עד אנטיפרס הרי יצא לגלילו, וכיון שלא נשתהה בטל תנאו. מקשה על כך

המשך בעמוד עז

הגמרא, לְמֵימְרָא דְּאַנְטִיפְּרָס בַּגָּלִיל הֲוָה קַיְימָא, וּרְמִינְהִי – והלא שנינו בברייתא, אַנְטִיפְּרָס בִּיהוּדָה הִיא, ואילו כְּפַר עִוּתְנַאי שמוזכר במשנה כתחילת יהודה, הריהו בַּגָּלִיל והיו סמוכים זה לזה, כפר עותנאי בקצה הגליל ואנטיפרס בקצה יהודה. ולפי המבואר בברייתא זו, צריך להיות הדין להיפך ממשנתינו, שאם התנה אם לא באתי מכאן ועד שלושים יום והיה הולך מיהודה לגליל, והגיע לאנטיפרס שהיא קצה יהודה, וחזר לא ביטל תנאו, שהרי עדיין לא הגיע לגליל. וכן להיפך אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי שהוא קצה הגליל וחזר, לא ביטל תנאו אלא עד שיגיע ליהודה. ומוסיפה הברייתא, אם הגיע בֵּינָתַיִם – בין אנטיפרס לכפר עותנאי, מַטִּילִין אוֹתוֹ לְחוּמְרָא – נוהגים באשתו חומרי נשואה וחומרי גרושה, ודינה כְּמֻגּוֹרֶשֶׁת לענין זה שפטולה לינשא לכהן,

וְדִינָה כְּאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת לענין שאסורה להינשא בגט זה, לפי שמקום זה שביניהם ספק אם גליל הוא או יהודה. אם גליל הוא, נמצא שכבר יצא בהילוכו הראשון, וכיון שחזר מיד לא קיים תנאו, והגט בטל. ואם יהודה הוא, נמצא שבהילוכו הראשון עדיין לא יצא, ובחזרתו מיד לא בטל הגט, וכשהלך בשנית לגליל ונשתהה שלושים יום נתקיים תנאו, והרי זה גט. מיישבת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, אף משנתינו סוברת שאנטיפרס ביהודה היא. אלא שמדובר במשנה באופן שהתֵּרֵי תְּנָאֵי קָאָמַר לָהּ – שני תנאים התנה הבעל עמה. התנאי הראשון הוא, אִי מְטֵינָא לַגָּלִיל לְאַלְתַּר לֶיהֱוֵי גִּיטָּא – אם אבוא לגליל, מיד יהיה זה גט. והתנאי השני, אִי מְשַׁהֵינָא בְּאוֹרְחָא תְּלָתִין יוֹמִין וְלָא אָתֵינָא לֶיהֱוֵי גִּיטָּא – אם אשתהה בדרך שלושים יום, אפילו לא אגיע לגליל, יהיה זה גט. ולפיכך, אם הַגִּיעַ לְאַנְטִיפַּרְס וְחָזַר מיד לביתו, כיון דְּלָא לַגָּלִיל מָטָא – לגליל כלל לא הגיע, וְאַף לָא אִישְׁתַּהוּיֵי נְמֵי אִשְׁתַּהֵי תְּלָתִין יוֹמִין – לא השתהה שלושים יום, הרי שְׁבָטֵל תְּנָאוֹ משום שלא נתקיים אף אחד מן התנאים כאמור. ואף אם יצא אחר כך לגליל או שיתשהה במקומו שלושים יום, אינה מגורשת, שהרי התנה שיחול הגט רק אם יקיים תנאיו בהילוכו הראשון. וכך הוא פירוש משנתינו, היה הולך מיהודה לגליל ואמר לה 'הרי זה גיטך אם אצא לגליל, או אם אחר שאצא לדרך לא באתי מכאן ועד שלושים יום':

שנינו במשנה: חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם כּוּ', והיה הולך למדינת הים והגיע לעבו וחזר, בטל תנאו. ובתחילה סברה הגמרא שהתנה שיחול הגט רק אם ישתהה במדינת הים שלושים יום, וכיון שיצא לעבו שהיא מדינת הים וחזר מיד, נמצא שלא התקיים התנאי והגט בטל. שואלת הגמרא, לְמֵימְרָא דַּעֲבוֹ בְּמְדִינַת הַיָּם קַיְימָא – האם אפשר לומר שעבו נמצאת בחוץ לארץ, וְהָא אָמַר רַב סָפְרָא, כִּי הֲווּ מִיפְּטְרֵי רַבָּנַן מֵהֲדֵדֵי – כשהיו חכמי חוץ לארץ חוזרים מארץ–ישראל לבתיהם שבחוץ לארץ והיו חכמי ארץ–ישראל מלוים אותם ונפרדים מהם, בָּעֲבוֹ הֲווּ מְפַטְּרֵי – בעבו היו נפרדים מהם. מֻשָּׁם דְּאָסוּר לבני ארץ–ישראל לָצֵאת מֵאֶרֶץ – ישראל לְחוּצָה לָאָרֶץ. ומוכח, שעבו עצמה בארץ ישראל היא, ולא כפי שמשמע ממשנתינו. מיישבת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, אף משנתינו סוברת שעבו בארץ ישראל היא, אלא שמדובר במשנה באופן שהתֵּרֵי תְּנָאֵי קָאָמַר לָהּ – שני תנאים התנה בגט. האחד, אִי מְטֵינָא לְמְדִינַת הַיָּם לְאַלְתַּר לֶיהֱוֵי גִּיטָּא – אם אגיע למדינת הים מיד יהיה זה גט, והתנאי השני אִי מְשַׁהֵינָא בְּאוֹרְחָא תְּלָתִין יוֹמִין וְלָא אָתֵינָא לֶיהֱוֵי גִּיטָּא – אם אשתהה בארץ שלושים יום ולא אבוא, יהיה זה גט. ולכך אם הַגִּיעַ לְעַבּוֹ וְחָזַר מיד בטל התנאי, כיון דְּלָא לְמְדִינַת הַיָּם מָטָא – שלא הגיע למדינת הים, וְכֵן לֹא אִישְׁתַּהוּיֵי נְמֵי אִשְׁתַּהֵי תְּלָתִין יוֹמִין – לא שהה שלושים יום במקום יציאתו, ועל כן בָּטֵל תְּנָאוֹ:

שנינו במשנה: חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ כָּל זְמַן שֶׁאַעֲבוֹר וְכוּ' מכנגד פניך שלשים יום, היה הולך ובא הולך ובא, הואיל ולא נתייחד עמה, הרי זה גט: שואלת הגמרא, מדוע נחשב שנתקיים התנאי והגט קיים, וְהָא לֹא עָבַר מפניה שלושים יום רצופים, שהרי כל הזמן הלך ובא.

מיישבת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, אין כוונתו להתנות שלא יֵראה בפניה לגמרי. אלא מַאי לא אעבור כנגד פָּנֶיךָ, היינו לְתַשְׁמִישׁ, כלומר שאם לא אשמש שלושים יום יהא זה גט. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ פָּנֶיךָ, משום שלִישָׁנָא מְעַלְיָא נָקֵט – שדיבר בלשון מעולה ונקיה, ותיבת 'פניך' מרמזת על פנים של מטה.

הגמרא מיישבת באופן אחר: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לְעוֹלָם יש לפרש משנתינו שאכן התנה שלא אעבור נגד פָּנֶיךָ מַמָּשׁ, וכיון שהלך ובא כנגד פניה, לא נתקיים התנאי ואינה מגורשת. ומיישב זאת עם לשון משנתינו, וכי מִי קָתָנֵי במשנתינו לשון 'חֲרֵי זוּ מְגוֹרֶשֶׁת', והלא רק 'חֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ קָתָנֵי, וכוונת משנתינו לחדש דְּלֹא חֲיֵי גִּטָּא יָצָן – שאף על פי שעבר כנגד פניה אחר כתיבת הגט לא נפסל הגט משום דין 'גט ישן', ורק בגט שנתייחד עמה הבעל בין כתיבה לנתינה, חששו חכמים שמא בא עליה, ויֵצא לעז על הולד, שנולד מביאה שאחר הגירושין, ופסלוהו משום גט ישן. וְכיון שלא נפסל גט זה, לְכִי מָלוּ תְּלָתִין יוֹמֵי חֲוֵי גִּיטָּא – אם וכאשר ימלאו שלושים יום שלא יעבור מעל פניה כלל, חל הגט והרי היא מגורשת.

מביאה הגמרא ראיה: תַּנְיָא כָּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אמר לאשתו חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ כָּל זְמַן שֶׁאֶעֱבוֹר מִמְּגֶד פָּנַיִךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהָיָה הוֹלֵךְ וּבָא הוֹלֵךְ וּבָא בפניה, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ חֲרֵי זֶה גֵּט. וּלְגַמְרֵי לָא חוֹשְׁשִׁין, שֶׁחֲרֵי לֹא נִתְיַיחֵד עִמָּהּ, ולכך יוכל לגרשה בגט זה אחר שיקיים תנאו שלא לעבור כנגד פניה שלושים יום. ומוכח כרבי יוחנן ש'הרי זה גט' היינו שהגט כשר לכתחילה, וכאשר נתייחד עמה אין הגט נפסל אלא לכתחילה משום גט ישן, שאילו לדעת רב הונא, הגט בטל אף בדיעבד כיון שלא קיים תנאו.

שואלת הגמרא: מדוע בשהלך ובא אצלה אינו נפסל משום גט ישן, וְהלא לֵיחוֹש שֶׁמָּא באותו זמן פַּיֵּים אותה הבעל ונתייחד עמה, ואחר שיגרשה בגט זה יבוא הבעל ויערער שנתייחד עמה ובא עליה, ונמצא שעל ידי יחוד וביאה זו נעשה הגט לגט ישן.

מיישבת הגמרא: אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, הָכִי אָמַר אַבָּא מָרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, מדובר בְּאופן שאוֹמַר בשעת התנאי 'מוסר אני לה גט זה על מנת כן שתהא נֶאֱמֶנֶת עָלַי כמאה עדים לוֹמַר שֶׁלֹּא בָּאתִי ולא נתייחדתי ולא פייסתי אותה'. וְאִיבָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַמַּתְנִיתִין – יש השונים את דברי אבא מרי בשם רב על המשנה להלן. אמר לאשתו 'הרי זה גיטך מַעֲכְשָׁיו, אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ', וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, חֲרֵי זֶה גֵּט ופטורה מן היבום. ושאלו על כך, מדוע אין הגט נפסל משום גט ישן, וְלֵיחוֹש שֶׁמָּא פַּיֵּים – נחשוש שמא לפני מותו בתוך שנים עשר חודש פייסה ונתייחד עמה. ועל כך אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, הָכִי אָמַר אַבָּא מָרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, שמדובר בְּאוֹמַר עם מסירת הגט, 'נֶאֱמֶנֶת עָלַי האשה לוֹמַר שֶׁלֹּא בָּאתִי עליה בתוך שנים עשר חודש'. וכיון שעתה אומרת האשה שלא בא, הרי היא נאמנת. הגמרא מבארת את החילוק שבין שתי לשונות אלו בדברי אבא מרי בשם רב: מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ – מי ששונה את דבריו אַמַּתְנִיתִין במת הבעל בתוך שנים עשר חודש, שאם לא התנה מתחילה שתהא האשה נאמנת לומר שלא פייסה ולא נתייחד עמה, אנו חוששים שמא פייסה, הרי כָּל שֶׁכֵּן אַבְּרַייְתָא ששם ידוע לנו שהיה בא והולך לפניה, שחוששים שמא פייסה ונתייחד עמה. אולם מַאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַבְּרַייְתָא – מי ששונה את דברי אבא מרי בשם רב על הברייתא שהיה בא והולך לפניה, סובר שרק באופן זה חוששים שמא נתייחד עמה, אֲבָל אַמַּתְנִיתִין שמת בתוך שנים עשר חודש, אין לחשוש שמא נתייחד עמה שהרי הָא לֹא אָתָא – לא ידוע לנו כלל שבא לפניה. ולכך אפילו אם לא התנה הבעל שתהא נאמנת לומר שלא בא, יהיה הגט כשר:

משנה

אמר לאשתו 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ', וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, כיון שלא אמר מעכשיו, הרי הוא כמי שאומר שיהא זה גט רק אחר שנים עשר חודש, וכיון שמת בתוך זמן זה, אֵינוֹ גֵּט, שאין גט לאחר מיתה, והרי היא אלמנה וצריכה יבום. אך אם אמר, 'חֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ', וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, כיון שאמר 'מעכשיו' חל הגט מאותו הזמן שנתן לה, ולכך אף שמת בתוך חודשים אלו חֲרֵי זֶה גֵּט. אמר לשלוחיו, אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי. וכְתָבוּ שלוחים אלו את הַגֵּט בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְנָתְנוּ אותו לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֵינוֹ גֵּט, לפי שציווי הבעל היה שגם הכתיבה וגם הנתינה יהיו אחר שנים עשר חודש. אולם אם אמר לשלוחיו, כִּתְבוּ וּתְנוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, שבאופן זה הקדים ציווי 'כתבו ותנו' לפני אמירת 'אם לא באתי', וכְתָבוּ השלוחים בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְנָתְנוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֵינוֹ גֵּט. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר שבאופן כָּזֶה, הרי זה גֵּט. [ויבואר בגמרא להלן החילוק שבין שני מקרים אלו]. ואם כָּתְבוּ את הגט לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְנָתְנוּ לה לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּמֵת הבעל, הדין כך. אִם נתינת הַגֵּט היתה קוֹדֶם לְמִיתָה, חֲרֵי זֶה גֵּט.

המשך בעמוד עז

וְאִם מִיתָה קָדְמָה לַגֵּט, אֵינוֹ גֵּט, שהרי אין גט לאחר מיתה. **וְאִם אֵין יָדוּעַ** אם קדמה נתינת הגט למיתת הבעל או להיפך, **זוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת** – הרי היא בספק, ונוהגת חומרת גרושה וחומרת אשת איש.

גמרא

שנינו במשנה, שאם אמר לה 'הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש', ולא אמר 'מעכשיו', הרי כוונתו לגרשה רק אחר שנים עשר חודש, וכיון שמת בתוך שנים עשר חודש, אינו גט, משום שאין גט לאחר מיתה. מביאה הגמרא את דעת החולקים על כך, **תָּנָא** בתוספתא, **שַׁרַבּוֹתֵינוּ הַתִּירוּהָ לִינָּשֵׂא** לכל אדם משום שהגט כשר אף כשלא אמר מעכשיו. מבארת הגמרא **מַאן רַבּוֹתֵינוּ** שהתירוה לינשא, **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל**, אלו **הם בֵּי דִינָא דְּשָׁרוּ מִישְׁחָא** – בית דינו של רבי יהודה הנשיא שהתיר שמנן של עובדי כוכבים. והטעם שהתירוה להינשא, משום **שֶׁכְּבָרְ יָלְדָה כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו** שכוונתו לגרשה מהזמן הכתוב בגט, לכך אף שלא אמר 'מעכשיו' כיון שהזמן הכתוב בגט הוא תחילת השנים עשר חודש, אף אם מת תוך שנים עשר חודש הרי היא מגורשת. **אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא**, כך **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, היתר אשה זו להינשא, **רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל בַּר רַבִּי הוא** זה שהוֹרָה כן, **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ כָּל סְיָעָתוֹ** – כל חבריו בבית תלמודו, **וְאָמְרִי לָהּ כָּל שֶׁעָתוֹ** – ויש אומרים כי לא הודו לו בכך כל ימי חייו.

מבררת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְהַהוּא סָבָא** – לאותו זקן שהיה עם רבי יהודה הנשיא בהיתר אשה זו. **כִּי שָׁרִיתוּהָ** – כאשר התרתם לאשה זו שמת בעלה קודם שנים עשר חודש להינשא, **הַאִם לְאַלְתַּר שָׁרִיתוּהָ** – מיד כשמת הבעל אף קודם שמלאו שנים עשר חודש התרתם אותה, **אוֹ** שרק **לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ שָׁרִיתוּהָ**. ומבארת הגמרא את הספק, הטעם לומר שלְאַלְתַּר שָׁרִיתוּהָ, הוא משום **דְּהָא לֹא אָתֵי** – כיון שמת ודאי לא יבוא לעולם, ובכך התקיים התנאי. **אוֹ דִלְמָא לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ שָׁרִיתוּהָ** – התרתם אותה, **דְּהָא** רק אחר זמן זה **אִיכַּיְּים לֵיהּ תְּנָאוֹ**. שואלת הגמרא: מדוע הסתפק כן רבי אלעזר רק על התירו של רבי יהודה הנשיא, **וְהַלֹא תֵּיבְעֵי לֵיהּ מַתְנִיתִין** – יכול להסתפק בו אף על דברי המשנה, אם אמר 'הרי זה גיטך **מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ' וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ**, שנינו שֶׁהֲרֵי זֶה גֵּט. ואף בזה יש לדון כאמור, האם כוונת המשנה שלְאַלְתַּר – מיד כשמת חָיוּ גט **דְּהָא לֹא אָתֵי** – שהרי לא יבוא, **אוֹ דִלְמָא** – שמא רק **לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ** חל הגט, **דְּהָא אִיכַּיְּים לֵיהּ תְּנָאֵיהּ** – שהרי רק אז נתקיים תנאו שעברו שנים עשר חודש ולא בא. מיישבת הגמרא, **אֵין הָכִי נַמִּי** – אכן אף בדין משנתינו יש להסתפק ספק זה, **וּמְשׁוּם דַּהֲוָה בְּהַהוּא מַעֲשֶׂה** – משום שאותו סבא היה שם במנין שהתירו את האשה, לכך בירר אצלו איך נפסק ההיתר. הגמרא מבארת את האופן בו נחלקו משנתינו ורבותינו: **אָמַר אַבָּיֵי, הַכֹּל** – הן משנתינו והן רבותינו **מוֹדִים, הֵיכָא דְּאָמַר** – כאשר אמר לאשתו בלילה 'הרי זה גיטך **לְכְשֶׁתֵּצֵא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ'**